

ЛЕКЦІЯ № 15

Охорона ґрунтів

1. **Земельні ресурси України, їх стан та проблеми у сфері їх використання.**
2. **Види, причини, фактори загроз земельним ресурсам та засоби їх подолання.**
3. **Нормативно-правова база охорони земель.**
4. **Основні положення національної і регіональних програм моніторингу ґрунтів.**

Література:

1. Ґрунтознавство з основами геології : навчальний посібник / Гнатенко О. Ф., Капштик М. В., Петренко Л. Р., Вітвицький С. В. – К.: Оранта, 2005. – 648 с.
2. Назаренко І.І. Ґрунтознавство з основами геології : підручник / І.І. Назаренко, С.М. Польчина, В.А. Нікорич. – Ченівці: Книги-XXI, 2006. – 504 с.
3. Почвы Украины и повышение их плодородия. Продуктивность почв, пути ее повышения, мелиорация, защита почв от эрозии и управление плодородием / [под ред. Б.Н. Носко, В.В. Медведева, Р.С. Трускавецкого, Г.Я. Чесняка]. – К.: Урожай, 1988. – Т. 2. – 176 с. – (Л-ра для каб. агронома).
4. Охорона ґрунтів : підручник для студ. аграрних закладів освіти III-IV рівнів акредитації / М.К. Шикуча, О.Ф. Гнатенко, Л.Р. Петренко, М.В. Капштик. 2-ге вид., випр. К. : Знання, 2004. 399с.

1. Земельні ресурси України, їх стан та проблеми у сфері їх використання

У сучасному розумінні **земельні ресурси** - це складне поняття, до якого умовно належить визначення "природно-соціальне утворення", що характеризується ознаками просторового та інтегрального ресурсів — протяжністю, рельєфом, надрами, водами, ґрунтовим покривом, рослинністю, іншою біотою, а також є об'єктом господарської діяльності й розселення, визначає екологічні умови життя людей.

Земельні ресурси - сукупні ресурси земної території як просторового базису господарської діяльності і розселення людей, засобу виробництва, її біологічної продуктивності та екологічної стійкості середовища життя.

Земля - це територія суші або її частина (земельна ділянка) з ґрунтами, іншими природними компонентами ландшафту, що органічно поєднані та функціонують разом із нею, є об'єктами власності та господарської діяльності, що здійснюється на основі законодавства України.

Вирізняють такі рівні комплексного оцінювання земельних ресурсів:

- природно-історичний (природний). На цьому рівні оцінюються окремі компоненти території без спеціального визначення їх соціальної функції, тобто йдеться тільки про якісне оцінювання об'єктів та явищ;

- природно-ресурсний (геотехнологічний), сутність якого полягає в оцінюванні соціальної функції природних елементів території шляхом запровадження поняття "земельні ресурси", тобто на ресурсному рівні;

- еколого-соціально-економічний. На цьому рівні здійснюється поглиблений аналіз соціальних функцій сукупності земельних ресурсів за допомогою різних територіально-господарських систем або комплексів.

Одним із основних споживачів земельних ресурсів є сільське господарство. Саме ґрунт дає всі відтворювані ресурси рослинного і тваринного світів.

Складовою ґрунту є **агроекологічний потенціал, тобто здатність ґрунтів виконувати функцію сільськогосподарських угідь, створювати оптимальні умови**

для росту і розвитку сільськогосподарських рослин, а також підтримувати екологічну рівновагу в агроландшафтах і природному середовищі.

Агроекологічний потенціал ґрунтів визначається за такими головними показниками:

- потужність гумусного шару ґрунту;
- вміст поживних речовин (фосфор, калій); — рівень і мінералізація ґрунтових вод;
- біотичний потенціал або біопродуктивність земельних угідь (середньорічне продуктивне зволоження, період вегетації, середньорічний радіаційний баланс);
- стійкість ґрунтів до забруднення (активні температури, крутизна схилів, кам'янистість, структурність, питомий опір, механічний склад, вміст гумусу, тип водного режиму, реакція рН, місткість іонів, залісненість, розораність, господарська освоєність);
- забрудненість радіонуклідами (цезій, стронцій, плутоній, америцій), важкими металами (валовий вміст у ґрунті бору, молібдену, марганцю, цинку, кобальту, нікелю, міді, хрому, свинцю та ін.), пестицидами і мінеральними добривами з урахуванням природних особливостей ґрунтів;
- несприятливі природно-антропогенні процеси (ступінь ураженості територій яружною та площинною ерозією, зсувами, суфозією лесових порід, дефляцією, карстом, селями, засоленням, підтопленням, просіданням й обваленням над гірничими виробками тощо).

Основу природних ресурсів України становлять земельні ресурси, частка яких — 44,4 %, а в окремих регіонах, особливо Правобережному лісостепу, — 72—79 %. Значну частину становлять мінеральні ресурси (28,3 %), а в окремих областях (Луганська, Донецька, Дніпропетровська) вони є основою природних багатств (відповідно 74, 73, 69 %). Серед інших переважають водні та рекреаційні ресурси. Ці чотири види природних багатств зосереджують у собі понад 95 % усього природно-ресурсного потенціалу України. Найменшу роль у загальному ПРП відіграють біологічні ресурси (лісові та фауністичні), частка яких не досягає і 5 %, навіть у найзалісненіших областях Карпат і Західного Полісся вони становлять майже 18 %.*³⁸

Природно-ресурсний потенціал має певні закономірності розміщення в межах України. Його оцінювальний показник (відповідно і потужність) зростає у напрямі з півночі й північного заходу на південь і південний схід.

Ця тенденція пов'язана головним чином зі збільшенням земельних, рекреаційних, водних і мінеральних ресурсів. Ці особливості ПРП картографічно досліджуються на відповідних компонентних картах, які входять до "Екологічного атласу України", а саме: потенціалів мінеральних, земельних, водних, лісових, фауністичних та рекреаційних ресурсів.

Взаємовідносини людини з природою відображаються шляхом використання природно-ресурсного потенціалу, який позначається на розміщенні продуктивних сил (а відтак і на екології) як на державному, так і на регіональному рівнях. Ці взаємовідносини можуть мати умисний або невмисний характер.

Перші виникають у процесі матеріального виробництва з метою задоволення певних потреб суспільства; вони заздалегідь плануються, фінансуються, координуються, наприклад: видобування мінеральної сировини, вирубка лісів, спорудження ГЕС тощо.

Невмисний вплив — це побічний наслідок умисного впливу людини на природно-ресурсний потенціал (наприклад, під час спорудження ГЕС відбуваються

підтоплення і заболочування прилеглих до водосховища територій, сільськогосподарське виробництво часто є причиною забруднення поверхневих і підземних вод тощо).

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає потребам раціонального природокористування, адже порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень тощо. Отже, земельні ресурси вважаються первинним фактором виробництва й основою економіки України. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил держави становить понад 40 %. Земельний фонд складається із земель, що мають різноманітне функціональне використання, якісний стан і правовий статус.

Порушення ґрунтів — це складний комплекс антропогенних і природних процесів зміни фізико-хімічних і механічних властивостей ґрунту. Як правило, причиною порушення ґрунтів насамперед є процеси, ініційовані діяльністю людини (наприклад, механічна обробка ґрунтів, трансформація шарів землі в будівництві, переуцільнення ґрунтів унаслідок діяльності транспорту, випас худоби, зрошення, забруднення ґрунтів тощо). Результати цих первинних змін можуть посилюватися під впливом природних чинників (наприклад, вітру, дощових потоків).

Найбільший руйнівний вплив на ґрунти має ерозія. З метою запобігання виникненню ерозійних процесів і боротьби з вже існуючими застосовують різноманітні заходи. Наприклад, організаційно-господарські, за допомогою яких визначають використання ґрунтів лише з огляду на їх придатність для тих чи інших цілей. Протиерозійні агротехнічні заходи вживаються, щоб поліпшити поглинальну здатність ґрунту, його стійкість до розмивання та видування. Гідротехнічні заходи забезпечують повне або часткове затримання поверхневого стоку, запобігання концентрації водних потоків, що зумовлюють водну ерозію. Також застосовують лісомеліоративні й лукомеліоративні протиерозійні заходи.

Окрім ерозії, найістотнішими причинами погіршення якості земельних ресурсів в Україні є вторинне засолення ґрунтів, підтоплення та висушування земель, їх антропогенно-техногенне забруднення. З метою боротьби з цими явищами застосовують різноманітні меліоративні заходи. Меліорація здійснюється у регіонах, агроландшафти котрих потребують коректування властивостей і динамічних процесів, що ускладнюють використання їхнього біотичного потенціалу. Меліоративні заходи сприяють підвищенню біопродуктивності агроландшафтів та забезпечують регуляцію їх біопродукційних процесів.

2. Види, причини, фактори загроз земельним ресурсам та засоби їх подолання

Земля – основна область зосередження життя на землі. Не дивлячись на те, що площа суходолу в чотири рази менша площі, яку займає океан, на ній зосереджено біля 57 % біомаси планети. Окрім того – це головний постачальник продуктів харчування для людей і більшості тварин.

Від кількості і стану придатних до використання у господарстві ґрунтів в багато чому залежить вирішення продовольчої проблеми на планеті. Тому від того настільки обережно і дбайливо ми відносимося до земельних угідь буде залежати не лише наше майбутнє, а й здоров'я та збереження багатьох видів рослин і тварин, що живуть пліч – о – пліч з нами. Але, на жаль, досвід сьогодення доводить нам зовсім протилежне.

Значні негативні зміни стану земної поверхні в цілому викликано саме не раціональними діями людей, джерело яких не лише в рівні знань, але й у погоні за економічною вигодою. *Втрата родючих земель внаслідок їх виснаження, ерозії, вилучення для промислових потреб та інших факторів призвела до загострення продовольчої проблеми на земній кулі.*

Потенційно оброблюваних площ на планеті є 3,2 млрд га, з них половина вже обробляється. Причому вже 6.8 % оброблюваних земель вже втрачено для сільського господарства через неправильне господарювання на них людини. Часто землі виснажуються за рахунок того, що засаджуються щорічно однією чи схожими культурами. Вже через два – три роки спостерігається збідніння таких земель на іони одних елементів і перенасичення в них інших. Такий дисбаланс приводить до потреби внесення певних добрив і тимчасової перерви в 1 – 2 роки для відновлення плодючості землі. Така тактика є неправильною, бо земля в цьому випадку може втратити свою плодючість.

Найчастіше головним навантаженням на орні землі, зайнятих під сільським господарством, є внесення добрив не органічного походження, а також пестицидів (хімічні речовини, які створюються для знищення різних форм життя: бур'янів, комах та інших шкідників). Небезпечною особливістю таких речовин є те, що вони мають здатність зберігатися в природі протягом досить тривалого часу, приносячи величезну шкоду життю тварин, рослин і людини.

В деяких країнах вже значно обмежили використання пестицидів та інших хімічних речовин у сільському господарстві, але доки не буде винайдено альтернативні шляхи вирішення проблема залишається й досі відритою.

Якщо говорити про Україну, то за останні десятиріччя значно погіршилися показники земельного фонду. Незначний приріст продукції землеробства досягається за рахунок стійкого виснаження та деградації ґрунтів. Зростає хімічне забруднення земельних ресурсів. Продовжується значне вилучення цінних сільськогосподарських земель під промислове та інше будівництво, що становить понад 100 тис. га щорічно.

Охорону ґрунтів можна здійснювати найрізноманітнішими **методами**: заліснення перелогів та еродованих земель, використання раціональної агротехніки, відмова від монокультур. Технологія сільськогосподарського виробництва має базуватися на екологічно обґрунтованих раціональних нормах, виключати з обробітку землі на схилах крутістю понад 7° і інтенсифікувати використання сільськогосподарських угідь, які залишилися в обробітку.

Науковці рекомендують розпочати послідовний перехід на ландшафтне землеробство, його ґрунтозахисну спрямованість, у повному обсязі виконувати протиерозійні заходи і рекультивацію земель.

Основні заходи з охорони земель в Україні:

Погіршенню якості земельних ресурсів України сприяє широке застосування різних засобів хімізації сільського господарства, до яких належать мінеральні добрива, хімічні засоби захисту рослин, регулятори росту рослин, штучні структуроутворювачі ґрунту тощо. Загалом у світі нараховується понад тисячу хімічних сполук, на основі котрих випускають десятки тисяч форм пестицидів. Переважна більшість пестицидів — це кумулятивна отрута, токсична дія якої залежить не лише від концентрації, а й від тривалості її впливу.

Надто небезпечним є те, що залишки пестицидів перебувають у ґрунті тривалий час. Чим більше пестицидне навантаження на ґрунти, тим вища їх шкідливість для населення. Пестициди можуть зумовлювати інтоксикацію, алергійні реакції, зниження

імунної реактивності, ураження нервової системи, патологічний стан печінки, серцево-судинної системи та ін. Тільки використання органо-мінеральної системи добрив разом з іншими агротехнічними та біологічними засобами створює надійну основу для поліпшення родючості ґрунтів, збільшення обсягів урожайності сільськогосподарських культур, регулювання якості продукції та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Сучасне земельне законодавство України ґрунтується на принципах забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави; невтручання держави у процес здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею; забезпечення раціонального використання та охорони земель; забезпечення гарантій прав на землю; пріоритету потреб екологічної безпеки.

3. Нормативно-законодавча база у сфері використання й охорони земельних ресурсів в Україні

Ще в грудні 1990 р. Верховна Рада прийняла перший Земельний кодекс України як самостійної держави. У березні 1992 р. було ухвалено другу редакцію цього кодексу в зв'язку з упровадженням приватної та колективної власності на землю. 25 жовтня 2001 р. затвердили новий Земельний кодекс України. Крім цього, було прийнято такі закони: "Про плату за землю" від 23 грудня 2004 р., "Про форми державних актів, що засвідчують право власності та право постійного користування землею", "Про оренду землі" від 6 жовтня 1998 р., "Про меліорацію земель" від 14 січня 2000 р., "Про землеустрій" від 22 травня 2003 р., "Про державний контроль за використанням й охороною земель" від 19 червня 2003 р., "Про охорону земель" від 19 червня 2003 р., "Про захист конституційних прав громадян на землю" від 20 січня 2005 р. та низку інших важливих документів. Але загалом стан земельного законодавства України й досі залишається незадовільним.

За Земельним кодексом України регулюються відносини у сфері використання й охорони землі. Згідно з цим документом, **земельні відносини — це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею.** *Суб'єктами таких відносин є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади; об'єктами — землі в межах території України, земельні ділянки та права на них. Земельні відносини регулюються Конституцією України, Земельним кодексом, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.*

Земельне законодавство України, завдання якого полягає в раціональному використанні й охороні земель, ґрунтується на таких принципах:

— поєднання особливостей використання землі як територіального базису, природного ресурсу й основного засобу виробництва;

— забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад і держави;

— невтручання держави у процес здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею, крім випадків, передбачених законом;

— забезпечення раціонального використання та охорони земель;

— забезпечення гарантій прав на землю;

— пріоритет вимог екологічної безпеки.

До повноважень Верховної Ради України в галузі земельних відносин належить, зокрема, визначення засад державної політики в галузі використання та охорони земель і погодження питань, пов'язаних із вилученням (викупом) особливо цінних земель тощо. До земель України належать усі землі в межах її території, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами, котрі за основним цільовим призначенням поділяються на категорії. Україна за межами її території може мати на правах державної власності земельні ділянки, правовий режим яких визначається законодавством відповідної держави. Згідно з Земельним кодексом, усі землі України за основним цільовим призначенням поділяються на такі категорії:

- сільськогосподарські;
- землі житлової та громадської забудови;
- землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення;
- природно-заповідні та інші природоохоронні;
- землі оздоровчого призначення;
- рекреаційні;
- історико-культурні;
- землі лісового та водного фондів.

Власність на землю в Україні має *такі форми*: державна, комунальна, приватна. Розділяють користування землею постійне або тимчасове. Постійним є користування землею без визначеного терміну, а тимчасовим може бути коротко- (до трьох років) і довготермінове (від 3 до 25 років).

Окремий розділ Земельного кодексу присвячений охороні земельних ресурсів України. До охорони земель належить система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на;

- раціональне використання земель;
- запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення;
- захист від шкідливого антропогенного впливу;
- відтворення і поліпшення родючості ґрунтів;
- підвищення продуктивності земель лісового фонду;
- забезпечення режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Питаннями охорони земель в Україні, крім Міністерства охорони навколишнього природного середовища, займаються Державний комітет земельних ресурсів України, Державний комітет лісового господарства України, Міністерство аграрної політики України, Міністерство транспорту і зв'язку України, Міністерство палива та енергетики України та інші центральні органи виконавчої влади. Загалом за допомогою заходів державного контролю виявлено, що сучасне використання земельних ресурсів в Україні не відповідає потребам раціонального природокористування.

У державній власності перебувають усі землі України, за винятком земель, переданих у колективну і приватну власність. Суб'єктами права державної власності на землю є:

- Верховна Рада України — на землі загальнодержавної власності України;
- Верховна Рада Автономної Республіки Крим — на землі в межах території республіки, за винятком земель загальнодержавної власності;

— обласні, районні, селищні, сільські ради народних депутатів — на землі в межах їх територій, за винятком земель загальнодержавної власності.

До складу земель, що потребують створення особливого режиму охорони та забезпечення цільового функціонального використання на території України, належать:

— курортні землі — території поширення понад 400 джерел лікувальних мінеральних вод і 104 родовищ лікувальних грязей; території морських пляжів довжиною 1160 км; земельні ділянки 1059 санаторіїв на 203 тис. місць;

— рекреаційні землі — земельні ділянки 2380 закладів організованого відпочинку й туризму на 398 тис. місць; території масового короткочасного відпочинку населення у приміських зелених зонах; земельні ділянки дачних поселень і садівничих товариств;

— землі природоохоронного фонду — території п'яти національних природних парків, 10 регіональних ландшафтних парків, трьох біосферних заповідників, 1800 заказників, 500 парків — пам'яток садово-паркового мистецтва тощо;

— землі об'єктів історико-культурної спадщини — території розташування понад 125 тис. пам'яток історії, археології, архітектури та ін.

Згідно з Земельним кодексом України, основою для оцінювання земель і розроблення землевпорядної документації щодо їх використання та охорони є природно-сільськогосподарське районування. Спочатку потрібно провести агроекологічне зонування території, яке може бути основою стратегії екологічно раціонального використання земель. Для агроекологічних зон з умовно сприятливою та задовільною оцінкою агроекологічного потенціалу виділяється зона економічно доцільного використання земель, де землекористування необхідно організувати з урахуванням придатності ґрунтів для бажаних, економічно допустимих та екологічно доцільних видів їх використання .

Для погіршеного агроекологічного потенціалу ґрунтів рекомендується виділити зону екологічно адаптивного використання земель. У процесі організації землекористування варто враховувати придатність ґрунтів для конкретних видів використання і факт їх екологічної значущості для ландшафту загалом. Деякі види використання земель заборонено у зв'язку з тим, що вони можуть зумовити порушення ландшафтозберігаючих функцій ґрунтів і відповідно неконтрольовані зміни інших компонентів ландшафтів.

На базі зони екологічного лиха пропонується виокремити зону використання земель у режимі відновлення. Під режимом відновлення розуміють тимчасове вилучення території з традиційного господарського обігу для реалізації особливих форм землекористування, мета яких полягає у створенні умов для реабілітації втрачених у зв'язку з антропогенною діяльністю функцій ґрунтового покриву. Землекористування має організуватися таким чином, щоб ґрунти могли відновлювати свої екологічні функції.

Відповідно до Земельного кодексу України система раціонального використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий, відтворювальний характер і передбачати збереження ґрунтів, обмеження негативного впливу на них, а також на рослинний і тваринний світ, геологічні породи, водні джерела та інші компоненти навколишнього середовища. **Кодексом визначений основний перелік заходів щодо охорони земель:**

– раціональна організація території;

- збереження і підвищення родючості ґрунтів, а також поліпшення інших корисних властивостей землі;
- захист земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушування, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними і радіоактивними речовинами та від інших процесів руйнування;
- захист від заростання сільськогосподарських угідь чагарниками і дрібноліссям, інших процесів погіршення культуртехнічного стану земель;
- рекультивація порушених земель, заходи щодо підвищення їх родючості та поліпшення інших корисних властивостей землі;
- знімання, використання і збереження родючого шару ґрунту при проведенні робіт, пов'язаних із порушенням земель;
- тимчасова консервація деградованих сільськогосподарських угідь, якщо іншими способами неможливо відновити родючість ґрунтів .

4. Основні положення національної і регіональних програм моніторингу ґрунтів

Моніторинг ґрунтів – це організація кількісної і якісної оцінки змін ґрунтів у часі, контролю за надходженням та вмістом у ґрунтах токсичних речовин (важких металів, радіонуклідів, нітратів, залишків пестицидів, інших хімічних забруднювачів неорганічного і органічного походження).

Близьким до моніторингу ґрунтів є моніторинг земель. Під останнім, згідно чинного Земельного кодексу України, розуміють систему спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін та їх оцінки; відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

У процесі здійснення моніторингу має проводитись робота щодо збирання, опрацювання, передачі та збереження, аналізу інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель та дотримання вимог екологічної безпеки.

Моніторинг земель є дещо ширшим поняттям, ніж моніторинг ґрунтів, скільки перший базується на другому. При проведенні моніторингу земель оцінюють стан та зміни не тільки певних ґрунтових відмін, а й певних земельних ділянок загалом, що включають більше, ніж за одну ґрунтову відміну. Тобто спостереження проводяться за певними виробничими одиницями землеволодіння чи землекористування.

Необхідність запровадження моніторингу ґрунтів полягає в нагальній потребі отримання своєчасної інформації про стан ґрунтового покриву, що надає можливість прогнозувати подальший розвиток можливих змін у майбутньому і розробити комплекс заходів щодо недопущення подальшого погіршення стану ґрунтів.

Таким чином, причинами створення системи моніторингу ґрунтів стали:

- необхідність збереження і регулювання в ґрунтах циклів біофільних елементів, як основи життєдіяльності людини і біосфери у цілому;
- потреба контролю та попередження негативного розвитку процесів ґрунтоутворення, таких як дегуміфікація, декальцинація, агрофізична деградація ґрунтів, вторинне засолення та осолонцювання, водна ерозія, дефляція;
- необхідність істотного підвищення родючості ґрунтів, зростання окупності витрат, засобів на застосування агрохімічних і меліораційних заходів та інших

виробничих витрат, спрямованих на підвищення врожайності сільськогосподарських культур, продуктивності сіножатей, пасовищ, лісів та інших типів земельних угідь;

– неможливість узагальненої оцінки теперішнього стану ґрунтового вкриття України за існуючою розрізною інформацією;

– неможливість залучення та раціонального використання інвестицій через відсутність адекватної оцінки теперішнього стану земельних ресурсів України, що не сприяє виправленню недоліків.

Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що основним завданням системи моніторингу ґрунтів є накопичення інформації з метою відображення загальної картини стану ґрунтового вкриття. Однак на цьому шляху є низка проблем, суть яких полягає в наступному:

- неповнота даних, їх орієнтація на вузького споживача;

- застарілість даних по великообмірювальних обстеженнях ґрунтів;

- різноманітність методик, за якими визначаються показники складу та властивостей ґрунтів та не зведеність отриманих даних в єдине ціле.

У минулому (та й тепер), досліджували ґрунти різні організації, які вивчали тільки ті показники ґрунтів, які їх цікавили. Тобто підхід був вузьковідомчий. Наприклад, Державний комітет водного господарства України більше цікавився водними властивостями ґрунтів і меншою мірою вторинним засоленням, осолонцюванням, дегуміфікацією та агрофізичною деградацією ґрунтів.

Визначення вмісту гумусу проводило багато організацій, але при цьому одні використовувались різні методи. До того ж відбір зразків кожна організація проводила у різних місцях та в неоднакові терміни, тобто до уваги не бралася значна сезонна динаміка вмісту органічної речовини в ґрунтах.

Зараз система моніторингу ґрунтів в Україні продовжує формуватись. До основних її завдань належить контроль ґрунтоутворних процесів в природних умовах і наслідків від антропогенного використання ґрунтів у різних галузях народного господарства. Але деякі елементи моніторингу ґрунтів мали місце і раніше.